

Anmeldelse.

I. E. Sars: Udsigt over den norske Historie. Første Del. Kristiania 1873.

Forfatterens Navn er her i Danmark bekendt fra den Strid, der har været om hans Ansættelse ved Universitetet paa Grund af den formentlig irreligiøse filosofiske Aand, der skulde findes i hans Skrifter. Det var en Strid, som, uagtet vi her i Danmark have Brandes, dog neppe engang er forstaaelig for os. Her vilde neppe noget Menneske finde Andet i hans historiske Betragtning end ren Videnskabelighed.

Det ovenfor nævnte Værk af Hr. Sars staar saa højt, at enhver dannet Nordbo burde kjende det. At dette ikke er Tilfældet, at kun Faa her i Danmark have læst det, er Bevis paa, hvor ufattelig mangelfuld selv den rent aandelige Forbindelse mellem Landene er.

Forf. anerkjender de paaviste Fejl hos Munch og Keyser. Men det kan dog nok være, at han endnu, paa samme Tid som han tilfulde har Blik for Betydningen af den klassiske Oldtid og af den hele Vexelvirkning mellem den almindelige europæiske Civilisation og de gamle nordiske Samfund, dog vel meget holder paa den ejendommelige norske Udvikling som noget Særligt udenfor den almindelige nordiske. I det Væsentlige har han dog vistnok Ret, naar han med stor Iver bekæmper den gamle Lære om «den nordiske Folkeaand», «den hellige Arv», som blev fordærvet ved Forbindelsen med de andre Nationer og den øvrige historiske Udvikling.

Disse overfladiske abstrakte Fremstillinger af Oldtidens Idealder ere ofte endogsaa farlige for Nutidens praktiske Liv. Vore egne politiske Tilstande bære den Dag i Dag tilstrækkelig

Anmeldelse.

I. E. Sars: Udsigt over den norske Historie. Første Del. Kristiania 1873.

Forfatterens Navn er her i Danmark bekendt fra den Strid, der har været om hans Ansættelse ved Universitetet paa Grund af den formentlig irreligiøse filosofiske Aand, der skulde findes i hans Skrifter. Det var en Strid, som, uagtet vi her i Danmark have Brandes, dog neppe engang er forstaaelig for os. Her vilde neppe noget Menneske finde Andet i hans historiske Betragtning end ren Videnskabelighed.

Det ovenfor nævnte Værk af Hr. Sars staar saa højt, at enhver dannet Nordbo burde kjende det. At dette ikke er Tilfældet, at kun Faa her i Danmark have læst det, er Bevis paa, hvor ufattelig mangelfuld selv den rent aandelige Forbindelse mellem Landene er.

Forf. anerkjender de paaviste Fejl hos Munch og Keyser. Men det kan dog nok være, at han endnu, paa samme Tid som han tilfulde har Blik for Betydningen af den klassiske Oldtid og af den hele Vexelvirkning mellem den almindelige europæiske Civilisation og de gamle nordiske Samfund, dog vel meget holder paa den ejendommelige norske Udvikling som noget Særligt udenfor den almindelige nordiske. I det Væsenlige har han dog vistnok Ret, naar han med stor Iver bekæmper den gamle Lære om «den nordiske Folkeaand», «den hellige Arv», som blev fordærvet ved Forbindelsen med de andre Nationer og den øvrige historiske Udvikling.

Disse overfladiske abstrakte Fremstillinger af Oldtidens Idealder ere ofte endogsaa farlige for Nutidens praktiske Liv. Vore egne politiske Tilstande bære den Dag i Dag tilstrækkelig

Spør baade af de franske revolutionære Forfatteres idealiserede Fremstillinger af de antike Staters Frihed og Lighed og tillige af vore egne altfor stærke Venden tilbage til det formentlig Oprindelige hos os selv, baade til Fortidens Folkelighed og til Nutidens folkelige Klasser. Alt, hvad vi Dannede faa igjen fra de andre Samfundslag, kjende vi saa godt fra vore egne Filosofer, Digtere og Historikere. Selv vor egen fortræffelige Allens Ensidighed vil sandsynligvis komme igjen i adskillig fremtidig Bondevenlighed.

Hr. Sars er nu fri for disse ensidige abstrakte Synspunkter, og han er det navnlig, fordi han helt igjennem har Øjet aabent for Udviklingens Betydning, baade de indre Fremskridt og Paavirkningen udefra. Han søger idelig at vise det Urimelige i Forudsætningen om den tidligere betydelige Kultur, der senere skulde være gaaet til Grunde. Han vil ikke være med til fra et Spænde eller en Kasserolle, der graves op af Jorden, at konstruere en hel Civilisation og Aandsdannelse. Det er efter ham netop den senere Forbindelse med den almindelige Civilisation, som navnlig fandt Sted i Vikingetiden, der har skabt den betydelige Udvikling. Selv vore Runer ere komne fra Latinen. Det er Vikingetiden, der er det gamle nordiske Livs Blomstring, og netop denne er et Produkt ikke alene af den tidligere Udvikling herhjemme, men ogsaa af Forbindelsen med Omverdenen.

I det aldrig erobrede Norden udvikler Oldtidens Kultur sig mere end andre Steder uden stærkt Brud. Medens de andre germaniske Folk ikke kunne modstaa den Civilisations Fordærvelse, hvormed de saa pludselig ere komne i Berøring, og medens dette navnlig stærkt gør sig gjældende der, hvor de især hurtigt optages i den romanske Verden, i Italien og Gallien mere end i Tyskland og hos de neustriske Franker mere end hos de austrasiske, bliver det her i Norden, at den germaniske Kraft særlig bevares og derved bliver i Stand til gennem Folkevandringens sidste Afdeling, Vikingetogene, atter at indgyde Verden friskt Blod og saaledes i en vis Forstand at afslutte den ny Verdens Dannelse. Worsaae har skildret os Betydningen af de Danskes Kraft og Frihedsfølelse for det angel-

sachsiske Samfund og af de svenske Varegers Duelighed og Evne til at styre for Rusland. Det er ganske vist i højeste Grad ejendommeligt, hvorledes Normannerne i Frankrig og senere i Sydevropa blive et Mønster for Ridderskabet og den ny Kirkes troeste Sønner. Med deres djærve Foretagelsesaand og praktiske Sans gaa de i Spidsen for Middelalderens stærkeste Bevægelser, og det er med fuld Føje, at Forfatterne ideelig fremhæve, hvorledes det i Virkeligheden er dem, der have grundlagt den engelske Statsorden, idet de bl. A. fra Vikingetiden medførte den krigerske Ligheds store Grundsætning og navnlig derved bleve i Stand til at grundlægge et Lensvæsen af en hel anden Beskaffenhed end det øvrige Europas udviklede og efter sin egen Natur svage Dannelser.

Sars frembæver nu navnlig det sydvestlige Norges store Betydning i denne gamle nordiske Samfundsudvikling. Her blev Befolkningen sidst indordnet under den ny kristne Kulturs stramme Baand. Og her var der dog paa den anden Side, samtidig med at den nationale Udvikling bevaredes, tillige den mest levende Vexelvirkning med Øerne i Vesterhavet, Skotland og Irland, med hele denne ejendommelige keltiske kristelige Udvikling, den religiøs-filosofiske hos Iernerne og den romantisk-poetiske hos Kymrernerne. Her er det efter Forf.s Mening, at ogsaa den skønneste nordiske Literatur, saaledes den ældre Eddas Sange, opstaa. Og det er denne ejendommelige Kultur med dens Aristokrati, dens Love, dens Literatur, som aller under hell særegne Forhold fortsættes og afsluttes paa Island. Forf. har vistnok Ret i at fremhæve den særegne aristokratiske Udvikling i Norge i Modsætning til det nivellerende Kongedømme i Sverig og især i Danmark. Det er sandsynligt nok, at Fjeldlandets Natur, der nødte til Bebyggelse i Form af enkelte Gaarde i Modsætning til Landsbyerne paa Sverigs og Danmarks Sletter, endvidere Landets store Udstrækning, dets afsondrede Beliggenhed og endnu andre Forhold her have skabt i disse norske Herser, Holder og Odelsbønder et Bondearistokrati en Del forskjelligt fra Samfundsordningen i de andre Lande. Skjønt, ligesom Hr. Sars ikke med nogen sær Forkjærlighed dvæler ved Paavirkningen af den danske og dansk-

engelske Kultur, er han dog vistnok ogsaa noget vel tilbøjelig til at fremhæve Forskjellighederne mellem Norge og de andre Lande, og naar han særlig taler om det nivellerende og demokratiske Kongedømme i Danmark i Modsætning til det aristokratiske Norge, turde der dog nok være Anledning til at minde om de store danske Slægter, af hvilke Hvidernes ikke var den eneste, og uden hvilke Aristokratiets hurtige Fremblomstring under Valdemarerne heller ikke vilde have været tænkelig. At dømme efter Kong Valdemars Jordebog, foruden hvad vi derom ellers véd, var saaledes ogsaa Forpagningsforholdet — modsat hvad Sars mener — snarere mere udbredt i Danmark end i Norge.

Det er vistnok væsenlig rigtigt at fremhæve, hvorledes man finder de samme Samfundselementer hos alle de ariske Folk, en aristokratisk Høvedingemagt over Slægterne, et Kongedømme som Førerskab i Krig og en demokratisk Folkeforsamling. Hos Kelterne udvikles nu af disse Elementer Stammen eller Klanen saa stærkt, at den tilintetgjør baade de Enkeltes Frihed og Statens Flor. I Rom er Familieretten udviklet til den yderste Grænse uden at hindre den samme Statsabsolutisme overfor Individerne, som vi kjende fra Grækenland. Det er sandt nok, at Theokratiet er gunstigt for den absolutistiske Udvikling. Men det forekommer os desuagtet ikke rigtigt, naar Forf. søger Grunden til Germanernes personlige Frihed i Modsætning til de antike Staters Almagt i det militære Princip, der særlig skulde have gjort sig gjældende ved hines Statsdannelse. Sparta og Rom vare endnu i højere Grad end noget af de nordiske Samfund lagte an paa Krig, og vel udvikledes der derved — saaledes som Krigens Form var i disse Staters ældre Tid — en vis Lighed imellem de krigsvante Borgere indbyrdes af samme Art som den vi kjende fra vore egne Forfædres Liv; men paa den anden Side var netop denne Statens Almagt, Opofrelsen af det Private overfor det Offenlige, aabenbart fremkaldt ved den stadige Krigstilstand. Ogsaa Platos despotisk kommunistiske Statsideal var væsenlig bygget, som det var, fordi Krigen stod som det Vigtigste. Forskjellen mellem Germanerne og de antike Folk maa efter vor Opfattelse væsenlig

søges i noget ganske Andet. Allerede Aristoteles gjør opmærksom paa, hvorledes de barbariske Folk i de kolde Klimaer ere fulde af Mod og derfor forstaa at bevare deres Frihed, medens de derimod kun ere slet ordnede, hvorledes paa den anden Side Orientalerne staa højt i Indsigt og Kunstfærdighed, men derimod ikke have Hjerte i Brystet og derfor vedblive at leve i Trældom. Dengang vare Grækerne det lykkeligste Exempel paa en Forening af begge Dele, af Orientens Kultur og Barbarernes Frihedsfølelse. Senere var det Germanerne, hvis Udvikling var fremkommet ved en lykkelig Forening af Oldtidens Kultur og af det evig anstrængende Liv, som deres Klima og andre Naturforhold paalagde dem. Hvorledes taler ikke ogsaa Montesquieu om det kolde Klima som bidragende til Germanernes Mod, Selvfølelse og Ro? Og det er tilstrækkelig ofte fremhævet, i hvilken Grad Nutidens mest udviklede Nation, Englænderne, skyldte deres Storhed til det Klima, der i saa høj en Grad tvinger til Anstrængelse, samtidig med at dets Vanskeligheder dog lade sig overvinde, foruden til Landets heldige Belliggenhed, der paa én Gang har skabt den levende Vexelvirkning med andre Nationer og tillige har gjort det let for Folket stedse at udvide sig og derved har tilskyndet det til i fortsat Anstrængelse og Kamp at tumle sig over hele Verden i Stedet for i Ro at blive hjemme. Det er saameget mere forunderligt, at Forfatteren har kunnet fæste sit Blik paa «det militære Princip» i Stedet for paa denne Naturforholdenes Tilskyndelse til Anstrængelse og Kamp, som han ellers saa godt har Øjet aabent for alle de naturlige Betingelser og endogsaa selv i flere Maader jævner de ydre Vilkaar i Grækenland med dem i Norden og navnlig med dem i hans kjære sydvestlige Norge. Deri finder man en af de væsentligste Kilder til det virksomme Liv, den Selvfølelse, den Individualitetens og Frihedens Aand, som Vikingerne bragte med sig udover Evropa. Det er nok muligt, at de Forfattere heller ikke have helt Uret, som have ment, at det nordiske Klima med dets store Forskjel paa Sommer og Vinter, dette Klima, som er mere ejendommeligt for Sverig end for de andre Riger, men ganske vist atter langtfra karakteristisk for noget af dem saaledes som f. Ex. for Rus-

land — at det tillige skulde lære os mindre Stadighed i Anstrængelserne, allfor stor Afvexlen mellem Anstrængelse og Slaphed, og det turde vel være, at i al Fald Noget af dette ikke lidet gjenfindes i vore Forfædres Liv, saaledes som det den Dag i Dag er karakteristisk for vore Befolkninger og mulig ikke mindst hos Svenskerne. Nu er det som sagt vel især vore Frønder Englænderne, der repræsentere hine heldige Sider af vore Forfædres Aand. Men det turde være et Spørgsmaal, om de i samme Grad ville vedblive at gjøre det under Fremtidens forandrede Betingelser for Livet og dets Samfærdsel.

N. C. F.